

Şehirlerde Daralmanın Sonuçlarının ve Geleceğe İlişkin Öngörülerin Farklı Ülke Örnekleri Çerçevesinde Tartışılması

Discussion of the Results and the Projections for the Future of the Shrinking Cities in the Framework of Different Country Cases

Yeşim Tanrıvermiş¹ , Arş. Gör. Esra Keskin²

Öz

Avrupa başta olmak üzere 1990'lı yıllardan başlayarak, doğum oranlarının düşmesi ve nüfusun yaşlanması ile demografik dönüşümün ortaya çıkması bazı şehirlerin nüfuslarını kaybetmesine neden olmuştur. Nüfusun öngörülenden fazla azalması vergi gelirlerinin düşmesine, teknik altyapı sistemlerinde kapasite fazlalıklarının oluşmasına, bakım ve işletim maliyetlerinin artmasına, sosyal donatı alanlarının terk edilmesine ve sonuç olarak da bu alanların çöküntü alanlarına dönüşmesine ve özellikle şehir merkezi dışında yeni yerleşim alanlarının oluşturulması ve şehir merkezinde yaşayan nüfusun bu bölgelere kaymasına neden olmuştur. Kamu politika ve stratejileri de şehirlerin daralması süreçlerinde etkili aktörler olmuşlardır. Literatürde daralma açısından özellikle incelenmiş olan ülkeler seçilerek farklı daralma nedenleri tespit edilmiştir. İstatistiksel veriler ışığında Türkiye'de daralmaya ilişkin veriler toplanarak hem geleceğe ilişkin öngörüler belirlenmiş hem de politikalar incelenmiştir. Bu çalışmada hem ekonomik hem de demografik değişimi kapsayan çok boyutlu bir bakış açısıyla daralan şehirleri tartışmak amacıyla temel bir yaklaşım geliştirilmeye ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Kentsel daralmanın planlama aşamasından başlayarak öngörülmesi ve kentsel yayılmanın kontrollü bir şekilde gerçekleşmesi gerektiği varsayımı altında; daralmaya başlayan şehirlerde vergilerin düşürülmesi, yeni iş imkanlarının sunulması ve şehirlerin sosyal ve ekonomik açıdan daha cazip hale getirilmesi çözüm önerisi olarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Daralma, Nüfus Kaybı, Daralan Şehirler, Göç

ABSTRACT

Starting from the 1990s, especially in Europe, the drop in birth rates and the aging of the population and the emergence of demographic transformation caused some cities to lose their populations. The decrease in the population more than anticipated has led to a decrease in tax revenues, excess capacity in technical infrastructure systems, increase in maintenance and operating costs, abandonment of social facilities and turning these areas into collapse areas and especially caused the creation of new residential areas outside the city center and the population living in the city center shifting to these regions. Public policies and strategies have also been effective actors in the narrowing of cities. Different causes of shrinking have been identified by selecting the countries that have been particularly examined in terms of shrinking in the literature. In the light of statistical data, data on the contraction in Turkey were collected, both future projections were determined and policies were examined. In this study in order to discuss the shrinking cities with a multidimensional perspective covering both economic and demographic change, a basic approach was developed and solutions were proposed. Urban contraction has to be predicted starting from the planning phase and urban sprawl must take place in a controlled manner. It was discussed as a solution proposal to reduce taxes in cities that are beginning to contract, to offer new job opportunities and to make cities more attractive socially and economically.

Keywords: Urban Shrinkage, Population Loss, Shrinking Cities, Immigration

¹ Ankara University, Department of Real Estate Development and Management/Ankara yesim.aliefendioglu@ankara.edu.tr, 0000-0002-0859-7150

² Ankara University, Department of Real Estate Development and Management/Ankara esrkeskin@ankara.edu.tr, 0000-0003-2778-9024

GİRİŞ:

Dünyada nüfus artışı ve mega şehirler tartışılmakta iken 1990 ve 2000 yılları arasında nüfusu 100.000'den fazla olan yaklaşık 370 şehrin, en az %10 oranında küçülmeye başladığı dikkati çekmekte olup, bu gelişmeyi etkileyen faktörlerin başında doğal veya insan kaynaklı felaketler, demografik değişim, politik değişim ve iklim gibi faktörler gelmektedir. Daralan şehirler başlığı son zamanlarda dikkat çeken bir çalışma konusu olmakla birlikte tarihte de birçok araştırmaya konu olmuştur. Roma İmparatorluğu'nun yıkılışı veya savaş, yangın, deprem ve hastalık gibi felaketler, dünya tarihi boyunca aynı olayların doğmasına neden olmuştur. Ancak tarihte karşılaşılan olaylarda zaman içerisinde bu şehirlerde düzelme ve gelişmeler yaşandığı görülmüş iken, son yıllarda görülen daralma örneklerinin daha kalıcı bir seyir izlediği dikkati çekmektedir. Şehirlerde daralma Sanayi Devrimi'nden yaklaşık 100 yıl sonra başlamış ve 19. yüzyılın başlarında yaşanan gelişmeler de şehir merkezlerinin giderek büyümesine neden olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında ise Londra, Liverpool, Paris, Berlin, Viyana ve daha birçok şehirde nüfusun azalmaya başladığı, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde de benzer bir sürecin yaşandığı ve kısa sürede Avrupa'dan daha da kötü olacağı anlaşılmıştır. Giderek daha fazla şehir (New York, Tokyo vb.) aynı sorunlarla baş etmek zorunda kalmıştır. 1990'lı yıllarda, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile Rusya, Romanya ve daha pek çok Doğu-Avrupa şehrinde de daralma dönemine girildiği görülmektedir (Schett, 2011: 2).

Daralan şehirlerde tipik olarak azalan gelirler, artan işsizlik, ekonomik olarak aktif nüfusun dışı göçü, talep fazlası binalar ve fiziksel altyapı sorunları dikkat çekmekte olup, bu sorunlar mevcut demografik eğilimlerle birleşmektedir. Avrupa geneline bakıldığında hakim görüş, keskin bölgesel ayrımlar ile kırsal ve kentsel topluluklar arasında büyük farklılıklar olsa da, çalışma yaşındaki nüfusun azalması ve 65 yaş ve üzeri artan bir nüfusun varlığı yönündedir. Diğer bir açıdan şehirlerde daralma, kentsel gelişimin ekonomik, demografik ve politik süreçlerden yerel nüfusta bir azalmaya yol açacak şekilde etkilendiği zaman meydana gelmektedir. Şehirler, ekonomideki küresel değişimler ve ekonomik politikadaki değişiklikler gibi makro düzeydeki süreçlerle belirlenen döngülerde büyüyebilmekte ya da daralabilmektedir. Nüfus, ekonomik kapasite ve istihdam fırsatlarındaki düşüş kombinasyonunun, şehirlerin kaçmak için mücadele ettiği karmaşık bir daralma sürecine yol açtığı görülmektedir. Daralma ile ilgili hızla artan yabancı yayınlara rağmen, daralan şehirler yeni bir tartışma konusu değildir. Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde özellikle bazı ülkelerdeki kentlerin farklı özellikleri nedeniyle ön plana çıktığı görülmektedir. Türkiye'de ise daralma nedenleri örnek olarak seçilen ülkelerden farklılık göstermektedir. Çalışmada öncelikle şehirlerde daralmanın tarihi süreçte gelişiminin yönü incelenirken, daha sonra ülke örnekleri üzerinden farklı daralma modelleri tartışılmakta ve bu konuda çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır.

1. Şehirlerde Daralma Kavramı ve Gelişimi

Mevcut planlama tartışmalarında "daralan şehir" kavramı genellikle bir yanda büyük kesimlerde nüfus kaybına uğrayan, diğer yandan dünya metropollerinin küçüldüğü yapısal bir krizin bazı belirtileriyle ekonomik dönüşümler geçiren yoğun nüfuslu bir kentsel alan olarak tanımlanmaktadır. Süregelen kentleşme süreçlerine rağmen bu durum sürekli olarak artış göstermektedir. 1995 ile 1999 yılları arasında, göreceli sayılarda en yüksek yıllık nüfus kaybı kuzey Finlandiya, orta ve kuzey İsveç ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin bazı bölümlerinde kaydedilmiştir. Güney İtalya, Kuzey İspanya, Fransa, İskoçya'nın orta bölgeleri ve Portekiz'deki Alentejo bölgesinde önemli nüfus kayıplarının meydana geldiği (Wiechmann, 2008: 432) ve Avrupa'daki uzun vadeli demografik durumun, esas olarak düşen doğum oranlarından kaynaklandığı kabul edilmektedir (Wiechmann, 2008: 434). Ekonomik düşüş sonucu Batı Avrupa'da mevcut Ruhr ve Mersey örnekleri, seyrek nüfusun görüldüğü Kuzey İsveç, Doğu Finlandiya ve İskoçya, Rusya ve Orta ve Doğu Avrupa devletlerinin bazı bölümleri gibi ciddi endüstriyel gerilemeye sahip dönüşüm bölgeleri ve İspanya ve İtalya'nın bir kısmında olduğu gibi doğumların hızla

azaldığı kırsal göç alanları olmak üzere belirli daralma bölgeleri bulunmaktadır (Wiechmann, 2008: 433).

Amerikan kentsel tarihinde, daralma süreci ise “kentsel düşüş” olarak tanımlanmış olup, (Beauregard, 2003: 124) kimi yazarların nüfusun daralması ile ilişkili kentsel bozulmayı tanımlamak için “şehirlerin küçülmesi” terimini kullandığı dikkati çekmektedir. Almanya’da daralan şehirler terimi (Schrumpfende Städte), Häußermann ve Siebel (1988) tarafından, sanayileşmenin bir sonucu olarak Alman şehirlerinin yaşadığı nüfustaki ve ekonomik temeldeki düşüşü açıklayan bir metafor olarak tanıtılmıştır. 1980’li yıllarda Batı Almanya’da, Oondieschrumpfenden Städtewas tartışması, demografik eğilimlerin ve ekonomik yeniden yapılandırmanın birleşik etkilerinin şehirlerin gelişiminde yapısal bir değişikliğe yol açacağına farkına dayanmaktadır. “Daralma” terimi, yalnızca şehirlerin nüfus ve istihdamı kaybetme sürecini tanımlamak için değil, aynı zamanda binaların yıkılması ve şehrin “küçültülmesinden” oluşan yeni stratejileri tanımlamak için de kullanılmaktadır (Martinez- Fernandez vd., 2012: 215).

Şehirlerdeki nüfus değişimi ayrıca küreselleşmenin belirtilerinden biri olarak da kabul edilmektedir (Martinez - Fernandez vd., 2012: 214). Bir yandan, küreselleşme ülkelerin ve bölgelerdeki insanların hareketliliğini teşvik etmekte ve bazı başkent ve bölgesel merkezlerde artış yaşanmakta iken; bir yandan ise doğurganlık oranı ve bu duruma paralel olarak nüfus azalmaktadır. Nüfusun bir süre daha büyümeye devam edeceği tahmin edilmekle birlikte, dünya nüfusunun 2070 ile 2100 yılları arasında büyümeyi durdurması beklenmekte ve o zamana kadar şehirlerin büyümeye devam etmesi ancak diğer birçok yerde nüfusta azalış ve şehirlerde daralma olacağı öngörülmektedir (Schett, 2011: 2). Finansal kriz, Kuzey Amerika ve Avrupa örneklerinde olduğu gibi son zamanlarda mevcut ekonomik büyüme modellerinin savunmasızlığını ve bir zamanlar sağlam ve istikrarlı görünen işgücü piyasalarının başarısızlığını vurgulamaktadır. Almanya ve Kuzey Amerika’da meydana gelen daralan şehirler üzerindeki güçlü tartışma, geleneksel kentsel büyüme ve değişim teorileri arasında yer alan (Audirac, 2009: 69) kentsel alan kalitesine olan ihtiyacı ön plana çıkartmaktadır. Hızlı büyümeye sahip şehirler “başarılı, arzu edilen ve takdir edilen” olarak algılanmakta ve sonuç olarak, yavaş büyüyen veya daralan şehir sakinleri kendilerini aksi şekilde tanımlamaktadır. Bu konudaki stratejiler; kent planlama ve yenileme stratejileri, yatırım sağlanması, konut piyasasının radikal olarak yeniden yapılandırılması, altyapının değiştirilmesi ve alanın yeşillendirilmesiyle kent merkezlerinin canlandırılması şeklinde değişiklik göstermektedir. Şehirlerin birçoğu teşvikler ve yatırımlarla düşüşün önlenmesine odaklanırken, geri kalan kısmı da kaybolan serveti geri çekmeye çalışmaktadır (Martinez- Fernandez vd., 2012: 221). Konuyla ilgili birçok çalışma, “doğal” süreci durdurabilecek ya da tersine çevirebilecek planlama ve politika müdahalelerini belirlemek için yola çıkmıştır. Politika yapımcıların amacının; mevcut istikrarlı mahallelerin gelecekteki bozulmasını önlemek ve aynı zamanda çöküntüye uğramış yerleri canlandırmak olduğu kabul edilmektedir (Hollander ve Nemeth, 2011: 352).

Banliyöleşme nedeniyle yaşanan nüfus kaybı, ölüm oranlarının doğum oranlarından fazla seyretmesi ile yaşanan demografik etkiler ve bölgeler arası göç son yıllardaki daralma nedenleri olarak sayılabilmektedir (Hayır, 2015: 311). Daha kapsamlı bir tanım için daralma nedenleri 4 farklı açıdan incelenmekte olup, ekonomik, demografik, toplumsal etkenler ile banliyöleşme, daralma üzerinde en çok etkisi olan nedenler olarak ortaya çıkmaktadır (Tablo 1). Nüfusta meydana gelen düşüşler, daralma üzerinde etkili faktörler arasında görülürken; değişen ekonomik etkenler toplumsal hareketleri de beraberinde getirmektedir.

Tablo 1. Daralma Nedenleri (Hartt, 2016: 14)

Ekonomik	Demografik	Banliyöleşme kaynaklı	Toplumsal
Emeğin artan hareketliliği	Doğum hızında düşüş	Orta sınıftan yükselmesi	Siyasal sistemin çöküşü
Endüstriyel yeniden yapılandırma	Nüfusun yaşlanması	Artan hareketlilik	Ekonomik yeniden yapılanma
Üretim sürecinin uluslararasılaşması	Nüfus düşüşü	Planlama ve politika ile teşvik	Politik / ekonomik istikrarsızlık
Uluslararası şirketlerin büyümesi	Gençlerin göçü	Beklenen yüksek yaşam kalitesi	Devlet sanayi bölgelerinin özelleştirilmesi
Artan uluslararası ticaret	Düşük göç	Yerleşim alanlarına daha fazla talep	
Artan sermaye yoğunluğu			
Küresel bir pazarın ortaya çıkışı			

Daralma nedenleri arasında demografik değişimler ve ekonomik unsurlar en etkili faktörler olarak değerlendirilirken ülkeler ve şehirler bazında farklılıklar göstermektedir. Ancak uygulama örnekleri incelendiğinde söz konusu etkenlerin planlama aşamasında öngörülebilmesi ile bu etkilerin belirli ölçülerde azaltılabilmesi ve daralmaya ilişkin gerekli önlemlerin alınabilmesi mümkün olabilmektedir.

2. Daralma ile Planlama İlişkisi

Daralan şehirlerin planlanması hem gelecekte karşılaşılabilecek sorunların çözümlenebilmesi hem de mevcut şartlarda iyileşme sağlanabilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Belirsiz ortamlarda esnek kentsel stratejilerinin geliştirilmesi, daralan şehirlerin yeniden yapılandırılması hakkında önemli sonuçlar doğurmaktadır. Modern toplumlarda planlama genellikle stratejik kararlar almak ve yönetim süreçlerini rasyonelleştirmek için güçlü ve etkili bir yol olarak görülmeyle birlikte, bir karara varmanın veya bir strateji geliştirmenin tek yolunun planlama olmadığı da vurgulanmalıdır. Planlama geleneksel olarak rasyonel analiz ve programlama ile ilgili olmakla birlikte, stratejiler oluşturularak yeni durumların oluşturulması hedeflenmektedir (Wiechmann, 2008: 443). Geleneksel stratejik planlama yaklaşımları nispeten istikrarlı ortamlarda iyi hizmet vermekte, ancak gelecek hakkında fazla belirsizlik olduğunda beklenen etkiyi yaratamamaktadırlar (Wiechmann, 2008: 444). Doğru planlama, bir kentin yapısal çevresinin kalkınması amacıyla mevcut arazi miktarı ile öngörülebilir nüfusun ihtiyaçlarını dengelemekte ve planlamanın başarısı, gayrimenkul değerleri ile ölçülebilmektedir (Schilling ve Logan, 2008: 453).

Planlama; daralma sonucu boş kalan arazilerin yeniden değerlendirilmesi için de önemli bir araç olarak görülmektedir. Boş kalan arazileri değerlendirmek amacıyla Avrupa'da sağlık çiftlikleri ve kırsal emeklilik konutları yayılmaya başlamış olmasına rağmen bu tür tesisler henüz bölgesel istihdam, ekoloji, erişilebilirlik ve gayrimenkul sorunlarını çözmek için yeterli olmamaktadır. Daralan şehirlerde boş kalan araziler potansiyel bir varlık olarak görülebilmektedir. Daralan şehirlerdeki terk edilmiş alanlardan sürdürülebilir, güvenli ve estetik açıdan çekici bir kentsel peyzajın nasıl oluşturulabileceği ise ayrı bir tartışma konusu olarak değerlendirilmektedir (Nefs vd., 2013: 1468). Kentsel boşluğun farklılaşan nedenleri, yoğunluk ve kentsel formdaki değişimlerle birleşmekte ve şehirler arasında çok çeşitli boş arazi dağılım modelleri ile sonuçlanmaktadır (Burkholder, 2012: 1156).

Boş kalan alanların büyük miktarları ve ekosistem hizmetleri sunma potansiyeli göz önüne alındığında, boş alanların sürdürülebilir şehirlerin oluşumundaki ekolojik rolünün ne olduğu konusu tekrar

sorgulanmalıdır. Büyük boş alanların stratejik tasarımı ve yönetimi, sürdürülebilir arazi kullanımları ağı oluşturmak için önemli bir araç olarak görülmektedir (Burkholder, 2012: 1157). Şehrin geniş boş alanları ekosistem hizmetleri için potansiyel sağlarken, bu hizmetleri uzun vadede sürdürülebilir kılmak için temel gereksinim planlama ve yönetimin birbirine entegre edilebilmesidir.

Diğer yandan geleneksel kamu-özel sektör ortaklık yaklaşımlarının başarılı kentsel ve bölgesel kalkınma için yeterli olmadığı konusunda fikir birliği bulunmaktadır. İş birliği ve katılım, planlama araçları olarak değerlendirilmekte ve bahse konu araçlar planlama yaklaşımının parçalanması sorununun üstesinden gelebilmektedir. Bu yaklaşım daha demokratik bir planlama anlayışını amaçlamakta ve mahalle ölçeğinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Daralan şehirlerde planlama anlayışı daha çok terk edilmiş ve eskimiş şehir merkezlerini canlandırmaya odaklanmakta, canlandırma çabaları genellikle soylulaştırılmış alanlar yaratmakta ve yoksulların sosyal ihtiyaçlarını dikkate almamaktadır. Canlandırma çabasının birçok farklı kurumun yetkisinde olması nedeniyle, bölgesel bir perspektif bulunmamaktadır. Teknoloji sektörü de daralmayı tetikleyici bir unsur olabilmekte ve genellikle dünyadaki birçok yüksek teknoloji alanının rol modeli olarak kabul edilen Silikon Vadisinde yaşanan, iş kayıpları ve nüfus değişiklikleri bu duruma örnek olarak gösterilmektedir. Silikon Vadisi örneği, mevcut yüksek teknolojilerin yarının eski endüstrileri olabileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Pallagst, 2009: 87).

Daralan şehirlerde terk edilmiş alanların yeşil altyapı ile değiştirilerek dönüştürülmeye çalışılması ise diğer bir plan uygulaması olarak dikkati çekmektedir. Arazilerin yeşillendirilmesi politikalarının bazıları siyasi sorunlar içermekte, yasal zorluklara neden olabilmekte veya uygulanması için yeni yasaları gerektirebilmektedir. İzlenen yaklaşım boşluk oranları yüksek olan mahallelerdeki sakinlerin genellikle düşük gelirli nüfustan oluşması nedeniyle ayrıca sosyal sorunları da gündeme getirmektedir. Bu nedenle bu alanlarda planlama yapılırken sosyal ve ekonomik durum dikkate alınmalıdır (Schilling ve Logan, 2008: 453).

3. Şehirlerde Daralmanın ve Daralmaya İlişkin Politikaların Farklı Ülke Örnekleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Daralma nedenleri her ülkede farklı temellere dayanmaktadır. Daralma nedenleri bazı ülkelerde doğum oranlarının ölüm oranlarından düşük olması ile açıklanırken bazı ülkelerde ise endüstrilerin kent çeperine kayması şeklinde görülmektedir. Farklı örneklerdeki gelişimini ve sonuçlarını değerlendirebilmek için daralmanın etkilerinin yüksek olduğu ülkelerin incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle vergi ve işsizlik parametrelerinin öne çıktığı ABD aynı zamanda coğrafi farklılıkları nedeniyle iklim etkisinin de görülebilmesi amacıyla ilk örnek olarak seçilmiştir. Fransa ise küreselleşmenin, daralma süreçlerindeki rolünü yansıtmaya açısından özel olarak incelenmiştir. Fransa'da görülen kentsel daralmanın en büyük nedeni sanayileşme olarak görülürken sanayileşmeye bağlı olarak ulaşım ve altyapının da daralmayı önemli ölçülerde etkilediği görülmektedir. Almanya Dresden ise planlama ile daralma ilişkisini değerlendirebilmek için önem teşkil etmektedir. Türkiye ise demografik açıdan dünya örneklerinden farklılık göstermesi nedeniyle incelenme konusu olmuştur.

3.1. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Daralmada nüfus değişimi genellikle iki farklı değişkenin sonucunda görülmekte olup, bu değişkenler göç ve doğal büyümedir. Doğal büyüme, belirli bir süre zarfında doğum sayısının, ölüm sayısından az olması halinde gerçekleşmekte, göç ise ülkedeki diğer şehirlerden ya da başka ülkelerden bölgeyi terk eden kişi sayısındaki artışın sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. ABD nüfusu 2010 yılında 309,32 milyon iken 2019 yılında 329,88 milyona yükselmiştir. ABD'nin bazı bölgelerinde, nüfus aynı dönemde ülke genelinde üç kat artmış olmasına rağmen bazı bölgelerde ise aksine bir düşüş görülmüştür (Anonymous, 2020).

En hızlı büyüyen ve daralan Amerikan şehirlerini belirlemek için yapılan bir araştırmada 382 bölgede 2010 ve 2018 yılları arasında nüfustaki yüzde değişimi incelenmiştir. Çalışma sonucunda bazı şehirlerin nüfuslarının %5'inden fazlasını kaybettiği tespit edilmiştir (Tablo 2). Amerikan şehirlerinin bir kısmı, son yirmi yılda New York City gibi şehir merkezlerinin yeni sakinleri ve işletmeleri çekmesiyle bir canlanma yaşamış ancak yine de, ülkenin en büyük 53 büyükşehir bölgesinin nüfusunu izleyen son Nüfus Sayım Bürosu verilerine göre bir düzine büyükşehir bölgesinin nüfus kaybına uğradığı görülmüştür. Nüfus kaybının sonucu olarak oluşan daralan şehirlerin çoğunun, Amerika'nın üretim gücündeki düşüştü kaynağı ve eski endüstriyel güç merkezleri olduğu tespit edilmiştir. Daralan şehirler kalan sakinler için daha yüksek vergi yükümlülüğü doğurmakta ve bunun bir sonucu olarak, banliyölere veya daha ucuz şehirlere göç hızı artmaktadır.

Tablo 2. ABD'de Nüfus Değişiminin En Fazla Olduğu Şehirler ve İşsizlik Oranları (Anonymous, 2019)

Şehir	2018-2019 Nüfus Değişimi (%)	2018 İşsizlik Oranı (%)
Arkansas (Pine Bluff)	- 10,6	6,0
Pennsylvania (Johnstown)	- 8,2	5,1
West Virginia (Charleston)	-7,0	6,0
West Virginia (Beckley)	- 6,1	6,4
Illinois (Danville)	- 5,9	6,3
West Virginia-Ohio (Weirton-Steubenville)	- 5,8	6,5
Illinois (Decatur)	- 5,5	6,2
West Virginia-Ohio (Wheeling)	- 5,3	6,3

En hızlı daralan şehirlerin her birinde, işsizlik oranı ulusal ortalamayı aşmakta ve en hızlı daralan 25 şehirden 14'ünün ortalama kişisel gelir vergisi tahsilatının yüksek olduğu eyaletler olduğu dikkat çekmektedir. ABD şehirlerinde görülen daralma genellikle yüksek vergi oranları ile açıklanmakta iken bir diğer etken olarak da iklim ön plana çıkmaktadır. En hızlı daralan şehirlerin 14'ü orta ve kuzeydoğuda uzun ve sert kışların yaşandığı yerlerdir (Burkholder, 2012: 1157). Bu çerçevede ABD örneğinde daralmanın birden fazla nedeni olduğu görülmektedir. Diğer ülke örneklerinde vergilendirme çok fazla dikkati çekmezken ABD'de vergilendirme politikaları şehirlerdeki nüfusa azalmasının önemli bir etkeni olarak görülmekte bu yönüyle diğer örneklerden ayrılmaktadır.

3.2. Fransa

Fransa'da kentsel daralma hem nüfus kayıpları hem de söz konusu kentsel alan sayısı açısından nispeten sınırlıdır. Fransa'daki daralan şehirler, temel olarak eski sanayi ve madencilik şehirleridir. Fransa'daki kentsel daralma temel olarak göç dinamikleri tarafından yönlendirilse de, kısmi-kentleşme bunu açıklayan tek faktör olarak görülmemekte ve kentsel çevre bölgelerinin demografik gelişimi merkezlerdeki nüfus kaybını telafi edememektedir (Wolff vd., 2013: 3).

Fransa'da küreselleşmiş, sanayi sonrası ekonominin ortaya çıkması yeni bölgesel uzmanlıklara yol açmış; yoğun sermaye hareketliliği, yatırımın yüksek kârlı sektörlere taşınmasına neden olmuştur. Gelişen bu değişikliğin önemli bir sonucu, üretim ve dağıtım sahalarının hızlı ve esnek bir şekilde yeniden yapılandırılması olmuştur (Audirac, 2005, s. 124). 1970'li yıllardan sonra ortaya çıkan bu yeni üretim şekli, daha ucuz, daha kolay, daha hızlı ve daha güvenli ulaşım ile kolaylaştırılmıştır. İşletmelerin bu yeniden dağıtımı bazı bölgelerde faaliyetlerin toplanmasına yol açarken, diğer bölgelerde düşüşe neden olmaktadır (Cunningham-Sabot ve Fol, 2009: 17).

Daralan şehirler aynı zamanda kentsel politikalar için de bir zorluk olarak görülmektedir. Fransa'da daralan şehirlerin çoğunlukla küçük ölçekli oldukları ve ülke ekonomisinde önemli bir rol oynamadıkları görülmekte birlikte, kentsel planlama ve arazi kullanımı ile ilgili hayati sorunları da gündeme getirdiği

kabul edilmektedir. Kamu politikaları reformunun, hastaneler, adliyeler ve itfaiye istasyonları gibi kamu hizmetlerini sıklıkla barındıran küçük ve orta ölçekli şehirler üzerinde büyük etkisi olmuş, kamu hizmetlerinin dağılımının yeniden tasarlanması, tüm mekansal seviyelerde yönetim konularını gündeme getirmiştir (Wolff vd., 2013: 4).

Fransa’da farklı türlerde kentsel alan daralması söz konusudur. Birinci tür, düşüş nedeni açıkça sanayileşmenin sonucu olan geniş kentsel alanları içermektedir. Fransa’daki en büyük 52 kentsel alandan 8 tanesinde daralma olduğu görülmekte iken, neredeyse hepsi Lorraine, Nord-Pas-de-Calais ve Haute-Normandie gibi azalan sanayi bölgelerinde bulunmaktadır. Bu durum daralan şehirlerde ekonomik kalkınmanın geleneksel olarak madencilik, liman endüstrileri veya başka bir tek endüstriye dayandığını göstermektedir. Sanayi sektörlerinde yaşanan kriz ekonomik, sosyal ve demografik düşüşe yol açmış olmasına rağmen, Fransa’daki daralan şehirlerin çoğunluğunun küçük kentsel alanlardan oluşan ikinci bir türü oluşturduğu da dikkati çekmektedir. Fransa’da ve diğer birçok ülkede, kentsel büyüme son zamanlarda sınırların yakınında özellikle Alsace ve Alpler Bölgelerinde ve önemli ulaşım altyapılarını takip ederek yoğunlaşmıştır. Büyüyen kentsel alanlar, büyük yol altyapıları (Vallées de la Loire, du Rhône, du Rhin) boyunca vadilerde bulunan ve TGV (Rennes, Nantes, Poitiers, Bordeaux) ile bağlantılı bölgelerdir. Daralmanın görüldüğü kentsel alanlar, altyapı ağlarından veya kentsel ağlardan izole edilen alanlar olup, çoğunun Fransa’nın merkezinde yer aldığı görülmektedir. Bu ilk iki tür daralan kentsel alan, küreselleşmenin daralma süreçlerindeki rolünü yansıtmaktadır. Büyük şehirlerin gerilemesi açıkça üretimin uluslararası ölçekte yeniden dağıtılmasının bir sonucu olarak dikkati çekmektedir. Merkez dışındaki banliyölerde nüfus artarken şehir merkezlerinde nüfus azalmaktadır. Fransa’ya özgü olmayan ve genellikle kentsel yayılma ile ilişkili olan bu süreç, özellikle Güney Fransa gibi hızlı büyüyen bölgelerde (örn. Marsilya, Avignon, Toulon, Perpignan) gözlemlenebilmektedir. Fransa’da bu banliyöler, güçlü endüstriyel altyapıları ve büyük konutlarda yaşayan işçi sınıfı nüfusu ile karakterize edilmiştir. Sanayileşme süreci; sakinlerinin büyük bir kısmının banliyölere taşınması ile birlikte, şehir merkezlerinde demografik, ekonomik ve sosyal evrim açısından dramatik bir düşüşe neden olmaktadır (Cunningham-Sabot ve Fol, 2009: 19).

3.3. Almanya (Dresden)

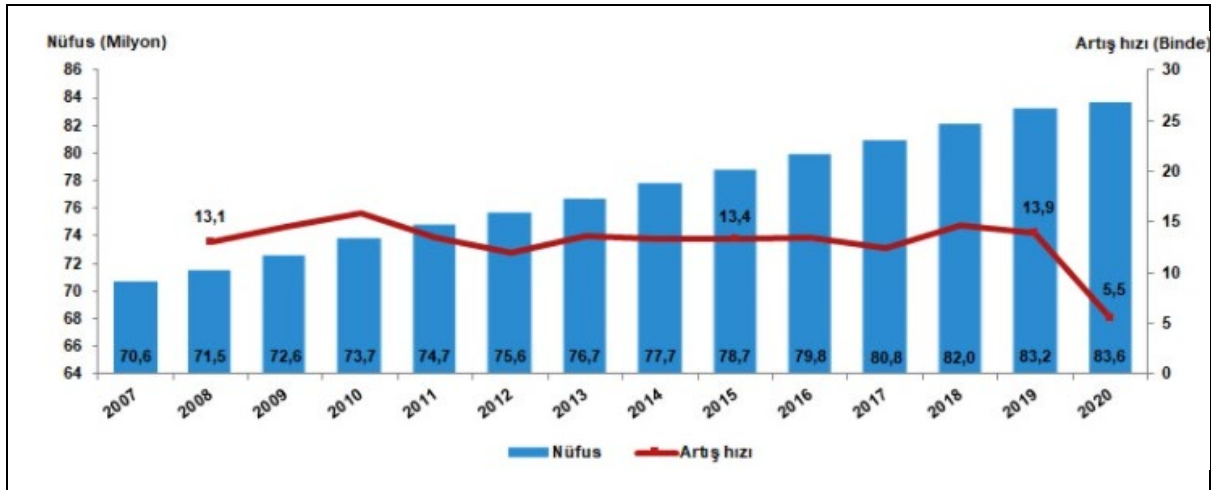
Dresden şehri, eski Doğu Almanya’nın güney kesiminde yer almaktadır. Almanya’nın yeniden birleşmesinden bu yana, Dresden, Saksonya eyaletinin başkenti olmuştur. Berlin duvarının yıkılmasından sonra da Doğu Alman ekonomisi bir “sistem şoku” geçirmiş ve sonuç olarak, kentsel kalkınma ve kamu hizmetlerinin tüm önemli alanlarında radikal bir değişim yaşanmıştır. Doğu Alman ekonomik ve sosyal düzeninin ani çöküşü, Almanya’nın batı bölgelerine dinamik bir dış göçe ve doğum oranlarında çarpıcı bir düşüş ile birlikte artan işsizlik oranlarına yol açmıştır. 1989 ve 1990 yıllarındaki siyasi değişikliklerden hemen sonra Dresden, özellikle büyük ölçekli perakende ve konaklama endüstrileri alanlarında önemli inşaat faaliyetleri yaşamıştır. Yeni ticaret bölgeleri ve ofis yerleri planlanmış ve belli bir gecikmeyle yeni konutların inşası ve tarihi mahallelerin rehabilitasyonu başlamıştır. Ancak niceliksel olarak, inşaat faaliyetleri kötü durumdaki konut piyasasını rahatlatmak için yetersiz kalmış, ulusal yatırım teşviklerinden büyük ölçüde etkilenen konutların inşası 1995 ile 1998 yılları arasında yıllık 5.000’den fazla konutun tamamlanmasıyla zirveye ulaşmıştır (Wiechmann, 2008: 437). Yoğun inşaat ve rehabilitasyon faaliyetlerine paralel olarak Dresden güçlü bir banliyöleşme eğiliminden de etkilenmiştir.

1990’lı yılların başında o zamanlar düşük nüfus yoğunluğu ve sürekli göç ile tarihi mahallelerin korunması öncelikli amaç olarak benimsenmiştir. 1991-1992 yıllarında, şehir planlama departmanı; bir şehir geliştirme stratejisi, bir şehir vizyonu ve bir ulaşım konsepti olmak üzere üç önemli stratejik planı hazırlamıştır. Hazırlanan planlar, Dresden’in gelecekteki sosyoekonomik gelişimi hakkında iyimser varsayımlara dayanmakta olup, imar ve altyapı planları 520.000 kişi hedefine göre yapılmış, sonuç

olarak, şehir geliştirme stratejisi 50.000 yeni konut, 700 hektar (1.729 dönüm) yeni ticaret bölgesi ve 3 milyon metrekareden fazla alanın gerekliliğini öngörmüştür. Dresden’de, 2001 yılından itibaren (Integriertes Stadtentwicklungskonzept) Entegre Şehir Gelişim Kavramı (INSEK) adı verilen yeni stratejik plan, büyümeye yönelik olmayıp çekici bir kent merkezi, azalmış arazi tüketimi ve istikrarlı bir nüfusa sahip kompakt bir “Avrupa şehri” modeli kurulması üzerine olmuştur. INSEK’te 2015 yılında beklenen 480.000 kişi sayısı 1997’deki nüfusa eşittir. Dresden’in ekonomik büyümesinin yılda % 6’ya varan oranlar göstermesi ve kentin özellikle mikroelektronik, bilgi teknolojisi ve biyoteknoloji alanlarında oldukça rekabetçi yerel endüstriler oluşturmada başarılı olması kamu sektöründe sürekli iş kaybını dengelemek için yeterli olmadığından ekonomik büyüme, iş alanındaki büyüme ile paralellik gösterememiştir. Bunun yerine, Dresden’deki iş olanakları 1990 yılından beri her yıl azalmaktadır (Wiechmann, 2008: 441). 1990’lı yıllarda özellikle politikacılar ve planlamacılar gelecek hakkında çok iyimser bir yaklaşım sergilemiş ve büyüme miktarını gerçekçi bir şekilde tahmin edememiştir. Dresden gibi şehirlerde öngörülerde bulunmak yerine esnek davranılmalı ve şehirleri değişime adapte etmek planlanmalıdır. Aksi takdirde daralmanın görülmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu yönüyle Dresden örneği planlamanın esnek ve öngörülebilir olmasının önemini daha da vurgulamaktadır.

3.4. Türkiye

Türkiye’de; belirli şehirlerde daralmanın görülmesinin en büyük nedeninin göç olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşanan terör olayları, tarım arazilerinin varlığındaki azalma ve işsizlik büyük şehirlere göçe neden olmakta ve bu durumun sonucu olarak bazı şehir nüfuslarında düşüşler yaşanmaktadır. 2019 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye’de 2012 yılında 3,69 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğünün, 2019 yılında 3,35 kişiye düştüğü; kentsel alanlarda 3,8 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğünün, kırsal alanlarda 4.2 kişi olarak tespit edildiği görülmektedir. 2019 yılı verilerine göre; Türkiye’de tek çekirdek aileden oluşan hane halklarının oranı, 2014 yılında % 67,4 iken 2019 yılında % 65,1 olmuş ve tek kişilik hane halklarının oranı 2014 yılında % 13,9 iken 2019 yılında % 16,9’a yükselmiştir. Diğer yandan yıllık nüfus artış hızı 2019 yılında binde 13,9 iken, 2020 yılında binde 5,5 olmuştur (Şekil 1.).

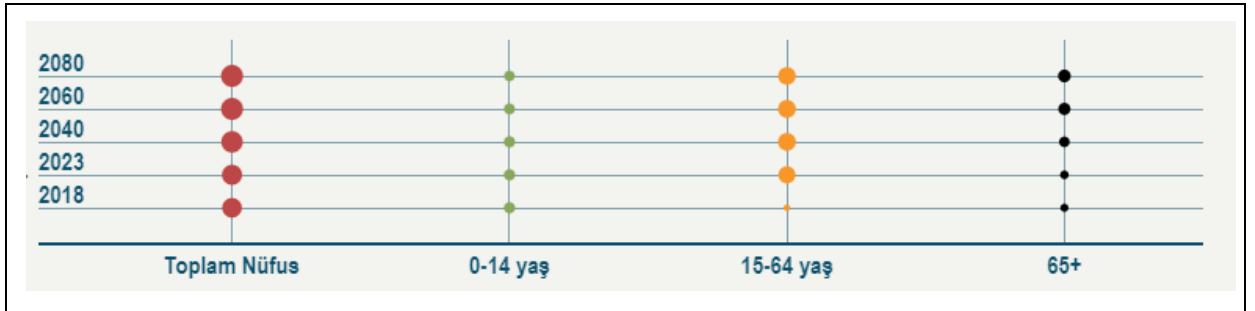
Şekil 1: Türkiye’de Nüfus Artış Hızı (TÜİK, 2020)

Türkiye’nin 2007 ve 2020 yılı nüfus piramitleri karşılaştırıldığında, doğurganlık ve ölüm hızlarındaki azalmaya bağlı olarak, yaşlı nüfusun artmış ve ortanca yaşın yükselmiş olduğu görülmektedir. Şehirler bazında nüfus artış hızı incelendiğinde ise genel azalma eğiliminin bazı şehirlerde çok daha dikkat çekici olduğu belirtilmelidir. Artış hızının %15’in üzerinde düşüş kaydettiği şehirler Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 3. Yıllara Göre Şehirlerin Yıllık Nüfus Artış Hızı 2007-2020 (TÜİK)

Şehirler	2007-2008	2019-2020
Çankırı	11,9	-17,3
Eskişehir	23,0	1,5
Gaziantep	32,9	15,2
Gümüşhane	4,1	-149,3
Hakkari	48,0	-1,7
Muğla	32,4	17,8
Niğde	20,2	-2,2
Siirt	28,0	2,4
Sinop	11,9	-8,2
Tekirdağ	56,5	24,0
Tokat	-6,5	-24,6
Tunceli	28,5	-14,5
Şanlıurfa	33,0	19,9
Van	24,9	11,0
Zonguldak	5,3	-8,2
Bayburt	-12,3	-35,2
Şırnak	31,4	15,3
Yalova	82,6	18,6
Kilis	21,2	2,1

Türkiye’de Avrupa’ya oranla genç nüfus oranı fazla olmakla birlikte; eğitim seviyesinin artması ve kadınların iş hayatına katılımının yükselmesi ile şehirleşme sonucunda evlilik yaşları yükselmiş ve doğurganlık azalmaya başlamıştır. Gelişmiş Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye’de yaşlanma hızının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum sosyal hizmetler alanlarında da önemli etkiler doğurabileceğinden gelecek öngörülerinde bulunarak önlem alınması gerektiği düşünülmektedir (Şekil 2).

Şekil 2: Türkiye’de Yaş Dağılımının Gelecek Öngörüsü (TÜİK, 2020).

Diğer yandan deprem riski yüksek olan Türkiye’de kırdan kente doğru yaşanan göç eğilimi 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi ile o alanda tersine dönmüş; deprem sonrasında, Gölcük’te kentten kıra doğru bir göç hareketi görülmüştür. Kırsal alanlarda görülen nüfus artışında, geçici yerleşimler nedeniyle bu alanlara gelen nüfusun, zamanla kalıcı duruma gelmesi de etkili olmuş, 30.000’den fazla insan, mevcut yerleşim yerlerinden ayrılarak başka alanlara taşınmış ve deprem nedeniyle, ilçeden en az 25.000 kişi göç etmiştir (Südaş, 2004: 80).

Nüfusun azaldığı şehirler incelendiğinde 2000 ve 2020 yılları arasında nüfus kaybı yaşayan iller Tablo 4’de verilmektedir (TÜİK 2020). Her ne kadar düşüş oranları diğer ülke örneklerindeki kadar yüksek oranlarda değil ise de Türkiye’de nüfus artışının diğer ülkelere oranla çok daha fazla olduğu da gözden kaçırılmaması gereken önemli bir husus olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 4. Türkiye’de 2000-2020 Yılları Arasında Nüfusu Azalan İller (TÜİK, 2020)

Şehir	2000	2020
Ardahan	122.409	96.161
Çorum	567.609	530.126
Sivas	651.825	635.889
Tokat	641.033	597.861
Yozgat	544.446	419.095
Zonguldak	630.323	591.204
Kırıkkale	287.427	278.703

Nüfusunda düşüş yaşanan iller incelendiğinde en önemli faktörlerin başında işsizliğin geldiği görülmektedir. Bu kapsamda tarım arazilerinin varlığında meydana gelen azalma ve diğer yandan tarımdan elde edilen gelirlerin düşmesi de işsizliğe neden olmaktadır. Büyük şehirlere yaşanan göçler sonrasında birçok il nüfusunda düşüş yaşanmaktadır. Ancak bu noktada daralma kavramının yurtdışı örneklerinde daha çok yoğun nüfuslu şehirler için tartışıldığına da vurgu yapılmalıdır. Türkiye’de ise her ne kadar daralma kavramı bu çerçevede değerlendirilemese de geleceğe ilişkin öngörülerde bulunulabilmesi ve planlama aşamasında tartışılarak önlem alınması açısından önemli görülmektedir. Bu noktada izlenecek politikaların belirleyici bir rol üstlendikleri kabul edilmektedir.

Daralma ile başa çıkmaya yönelik yerel girişimler, düşen yerel bütçelerle karşı karşıya kalmakta ve bu nedenle uzun vadeli ulusal kentsel politikalara (sadece kısa vadeli müdahalelerin aksine) bağlı dış kaynaklara ve kentsel dönüşüm politikası ile mekânsal planlamanın uyumuna bağlı hale gelmektedir. Dış kamu finansmanına bağımlılık; sermaye fonu sağlayıcılarının, federal devletlerin, Avrupa Birliği kurumlarının ve hatta Almanya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki büyük kurumsal vakıfların daralma ile ilgili politika hedeflerini de etkilemektedir (Großmann vd. 2013: 223). Daralmadan kaynaklanan zorluklarla başa çıkmada bilgi ve deneyim eksikliği göz önüne alındığında, daha önce bu durumu yaşayan şehirler ve ülkelerin deneyimlerinden faydalanmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Yapısal olarak daralan bir şehir veya bölgede planlama, birçok açıdan uzun vadeli büyüme yaşayan bir şehir veya bölgede planlamadan farklılık içermektedir (Wiechmann ve Bontje, 2013: 9). Literatürde kentsel daralma ile başa çıkmak için yeni sakinleri çekmenin yollarını bulmak veya sakinlerin kalması için gerekli yaşam standartlarını güvence altına almak şeklinde iki olası yaklaşım tanımlanmaktadır

(Panagopoulos vd. 2015:166). Daralmanın yaşandığı şehirlerde güvenliği, erişilebilirliği ve kamu hizmetlerini teşvik eden politikaların geliştirilmesi mevcut sakinlerin dışarıya göç etmelerinin önüne geçtiği gibi aynı zamanda bu şehirleri diğer kişiler için de cazip hale getirmektedir.

Kamu güvenliği ile ilgili endişeler, kamu hizmetlerine erişim ve gayrimenkulleri yenilemek için kaynağın yetersiz olması daralmaya ilişkin politika geliştirmenin ve uygulamanın zorluğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte uluslararası deneyimler; peyzaj düzenlemeleri veya yeşillendirme gibi çevre kalitesinde bir artışı hedefleyen politikaların, kentsel daralmanın üstesinden gelmeye yardımcı olmada çok etkili olduğunu göstermektedir.

4. Daralmanın Sonuçlarının ve Geleceğe İlişkin Öngörülerin Değerlendirilmesi

Daralan şehirlerde işletme maliyetleri arttıkça; altyapı bakımının ertelenmesi, nüfus yoğunluğundaki azalmanın belediye hizmetlerini daha pahalı hale getirmesi, sosyal ve perakende faaliyetlerinin düşmesi, sosyal enerji ve dinamizm eksikliğinin oluşması ve insanların güvenlik duygusunun azalması gibi dikkat çekici etkiler ortaya çıkmaktadır (Tablo 5). Böylece nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin azalması, sosyal etkilerinin yanı sıra, kentin kalitesi ve canlılığı üzerinde de eşit derecede önemli bir etki yaratmaktadır (Martinez- Fernandez vd., 2012: 221).

Tablo 5. Daralmanın Etkileri (Hartt, 2016: 14)

Ekonomik	Demografik	Banliyöleşme	Toplumsal
Küresel şehirlerin ortaya çıkışı	Çok sayıda boş iş yeri	Şehir merkezinin çöküntü haline gelmesi	Toplu göç
Şehir çekirdeklerinin gerilemesi	Altyapı israfı	Şehirde çok sayıda boş iş yeri	İş kaybı
Yüksek işsizlik	Artan sosyo-ekonomik eşitsizlik	Genişletilmiş altyapı	Düşen doğum oranları
Soylulaştırma	Yerleşim alanlarının terk edilmesi	Toplu taşımada eskime	Azalmış yaşam beklentisi
Artan sosyo-ekonomik eşitsizlik		Şehir içi suçların artışı	
Boş araziler			

Gençler daha büyük kasabalara ve şehirlere taşındıklarında, geride bıraktıkları yerdeki nüfusun ortalama yaşı artmakta, yaşlı nüfusu daha yüksek olan bir toplum işletmeler için daha az çekici gelmekte ve bu durum da yerel personel bulmakta zorluk çekilmesine neden olmaktadır. Nüfus düşüşünün diğer etkileri; daha az çocuk olması nedeniyle daha az okul; konut fiyatlarında düşüş; daha az sayıda yeni ev inşası; kiralık konaklama için daha az talep; daha az bakım tesisi; esnaf ve işletmeler için daha az ciro; daha az spor tesisi ve toplu taşıma araçlarının işletilmesinin daha pahalı olması şeklinde sayılabilmektedir.

Sadece hareketlilik ve banliyöleşme yüksek derecede gelişme gerektirmemekte olup; düşük doğum oranları da bir toplumun refahı ile yakından ilişkili görülmektedir. Kişi başına gelir ne kadar yüksek olur ve ne kadar hızlı büyürse, doğum oranları o kadar düşük olmaktadır (Birg, 2004: 110). Düşük doğum oranları ve uzun yaşam beklentisi, orta vadede toplumun demografik yaşlanmasına ve hatta nüfusun azalmasına yol açmaktadır. Ayrıca, eski sanayi ülkelerinde uzun vadeli nüfus kayıplarına neden olan sanayileşme süreçleri, bir ülkenin kalkınma derecesi ile ilişkilendirilebilmektedir (Rieniets, 2009: 251).

Daralan şehirlerin sayısının gelir seviyesi yüksek ülkelerde de fazla oluşu dikkati çekmektedir. 1990 yılına kadar, tüm daralan şehirlerin dörtte üçü Dünya Ticaret Örgütü tarafından gelişmiş ülkeler olarak

kategorize edilen ülkeler arasından olmuştur. Zenginlik ve demografik gelişme arasındaki bu ilişki diğer bölgelere aktarırsa, Hindistan ve Çin gibi gelişmekte olan ülkelerdeki eski sanayi bölgelerinin gelecekte benzer kentsel daralma süreçleri yaşayacakları öngörülmektedir. Bugün büyük bir hassasiyetle öngörülebilir genel demografik gelişmelerin yanı sıra, diğer birçok ve bazen öngörülemez faktör, göç modellerini ve kentsel alanların demografik gelişimini etkileyecektir. Bunlar arasında yükselen deniz seviyeleri, çölleşme, azalan tatlı su kaynakları ve fosil yakıtların tükenmesi sayılabilmektedir.

Yirminci yüzyıl deprem ve sel gibi doğal afetlerin gelecekte olabilecek etkilerini (Tangshan Çin, Tokyo Japonya, Erzincan Türkiye, Bangladeş) açıkça göstermiştir. İnsanlığın kendisi kadar eski olan bu tehdit hiçbir şekilde teknolojik ilerleme ile sınırlanamamıştır. İklim değişikliği daralma üzerinde de etkili olmuş, Ağustos 2005 yılının sonlarında ortaya çıkan Katrina Kasırgası, New Orleans'dan bir milyon insanı ve Mississippi ve Louisiana kıyılarındaki küçük kasabaları iç bölgelere taşınmaya zorlamıştır. Katrina'dan önce 463.000 nüfuslu New Orleans, yıkıcı felaketin ardından sadece 93.000 kişi kalmış, birçok kişi de geri dönememiştir (Rieniets, 2009: 249). Gelecek yıllarda olması muhtemel doğal afetlerin de daralan şehirlerin oluşmasında etkili olacağı öngörülmektedir.

Daralma tartışması dünya literatüründe sıklıkla tartışılmakla birlikte Türkiye'de henüz bu konuda fazla çalışma bulunmamaktadır. Nedenler ve öngörüler incelendiğinde ise her ülkede farklı şekillerde gelişim gösterdiği dikkat çekmektedir. Bazı araştırmalar ise zaman içerisinde daralan şehirlerin planlama ile birlikte daha çok tercih edilebilir şehirler haline geleceğini savunmaktadır (Rybczynski ve Linneman, 1999: 42). Gelişmiş ülkelerde planlama öngörülerini ve teknoloji merkezlerinin gelişimi gibi farklı yönlendirmeler ile kentsel yayılma ve kent merkezlerinin kayması gibi etkenler ön plana çıkarken; gelişmekte olan bölgelerde ise sıklıkla işsizlik asıl neden olmaktadır. Ancak doğal afetler, genç ve yaşlı nüfus oranları, eğitim ve altyapı gibi birçok farklı durum sonucunda da daralmalar görülebilmektedir. Öngörülebilir tahminler doğrultusunda planların yapılması daralma sonucu yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için çok önemlidir. Bu süreçte farklı ülke politikaları incelenerek ileride yaşanması muhtemel sorunların çözümü için alternatif planlar geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ:

Daralan şehir olgusu, şehirleri, şehirlerin bir bölümünü veya ekonomik ve sosyal tabanlarında dramatik bir düşüş yaşayan tüm metropol alanlarını içeren çok boyutlu bir süreç olarak görülmektedir. Bu nedenle, kentsel daralma dünya çapında yaşanan bir sorun olup politika yapıcılarının geleneksel bölgesel yönetim yollarını yeniden tanımlamasını gerektirmektedir. Nüfus kayıpları ve endüstrileşme koşulları altında, şehir ve doğa ikilemi yeniden sorgulanmakta; daha önce bir bütün olan şehirler, giderek boş araziler ve terk edilmiş altyapılar tarafından tehdit edilmektedir. Daralan şehirler "iyi şehir" fikrine ve "iyi kentsel planlama" anlayışına meydan okumaktadır.

Dünya örnekleri incelendiğinde daralma nedenlerinde ülke ve şehir bazında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Sanayileşme, teknolojik gelişmeler, farklı planlama yaklaşımları ve öngörüler ile nüfustaki azalış ön plana çıkarken Türkiye'de daha farklı bir süreç yaşanmaktadır. Yaşanan terör olayları, tarım arazilerinin varlığındaki azalma ve işsizlik büyük şehirlere göçe neden olmakta ve bu durumun sonucu olarak bazı şehir nüfuslarında düşüşler yaşanmaktadır. Bu yönüyle Türkiye diğer örneklerden farklılık göstermektedir. Boş ve terk edilmiş gayrimenkuller, bakım ve yönetimin mali zorluklarını da beraberinde getirmekte, konut sakinlerinin ve işletmelerin kaybindan kaynaklanan azalan bir vergi tabanı oluşturmakta ve kalan nüfusun artan sosyal ve hizmet ihtiyaçlarını ele almayı son derece zorlaştırmaktadır. Altyapı hizmetleri ve tesisler zaman içerisinde eskimekte ve bu alanlar çöküntü alanları haline gelmektedir. Hükümetler politika olarak, nüfusun daraldığı veya düşüşün tahmin edildiği alanların yaşanabilirliğini korumak istemektedir. Yerel otoriteler nüfusun azalması ve

demografik yaşlanmanın sonuçları ile mücadelede birincil sorumluluğa sahip olup, çabaları merkezi hükümet tarafından desteklenmeli ve aynı zamanda dernekler, sivil toplum kuruluşları, toplumun aktif üyeleri ve işletmelerle birlikte çalışmaları gerekmektedir. Yerel paydaşlar ve yetkililer birlikte çalışarak daralmanın etkilerini hafifletmek için çözüm yolları geliştirmelidir. Örneğin, okulların birleştirilmesi ya da tesislerin paylaşılarak kullanılması bir çözüm olarak sunulabilmektedir. Yerel makamların, perakende dernekleriyle belirli alanlardaki dükkanları yoğunlaştırma konusunda anlaşmalar yapması sorunun çözümüne öneri olabilecektir. Tüm çözüm önerilerinden önce planlama aşamasında şehirlerin büyümesi tahmin edilirken gerçekçi öngörülerde bulunmak çok daha önemli bir adım olacaktır. Kentsel yayılmanın tahmini ve yönlendirilebilmesi, şehir merkezlerinin daha cazip hale getirilmesi, vergi indirimlerinin sağlanması ve genç nüfusa iş olanaklarının sunulması, daralmanın önlenmesi için önemli yöntemler olarak görülmektedir.

Küresel ölçekte, şehirlerde daralma sürecine katkıda bulunan en etkili itici güçler banliyöleşme, sanayileşmede düşüş, işsizlik ve doğurganlığın azalması olarak görülmektedir. Daralma süreci farklı mekânsal bağlamlarda yerleşik farklı şehirler üzerinde farklı etkilere neden olmakta, etkileri yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda psikolojik, ekonomik ve sosyal sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. İlk ve en belirgin sonuç boşlukların ortaya çıkması olup, boş bırakılan alanlar hem buldukları mahallenin imajını zedelemekte hem de güvenlik sorunlarına yol açmaktadır. Bir diğer sorun, vergi gelirlerinin göç nedeniyle azalmış olması ve buna bağlı olarak daralan şehirlerdeki vergi gelirlerinin mali sorunlar yaratmasıdır. Ayrıca incelenmesi gereken bir diğer sonuç ise, sosyo- mekansal ayrışmanın genellikle bir şehir nüfus kayıpları yaşanmaya başladığında ortaya çıkmasıdır. Banliyölere veya diğer şehirlere göç etmeyi göze alabilen vatandaşlar ayrılmakta, daha az şanslı olanlar ise kalmaya zorlanmaktadır.

Daralmadan doğan sorunlar ile başa çıkmak için kentsel planlamada mutlak büyümeye değil, aynı zamanda bir şehirde daralmaya da odaklanan yeni bir yaklaşım geliştirilmelidir. "Doğru boyutlandırma", "kentsel yeşillendirme" ve "halkın katılımı" kavramları bu bağlamda öncelikli olarak tartışılması gereken kavramlar arasında yer almaktadır. Doğru boyutlandırma, mevcut durumda kentsel daralma bağlamında ortaya çıkan bir strateji olarak görülebilecektir. Doğru boyutlandırmanın merkezi fikri, "kentsel peyzajı karma gelirli, karma kullanımlı kümeler etrafında yeniden yapılandırarak büyüme odaklı planlama tuzağından kaçınmak" olarak görülmektedir. Büyümeye odaklanmak yerine, şehrin mevcut kısımlarının iyileştirilmesine vurgu yapılmalıdır.

Bir başka çözüm önerisi de kentsel yeşillendirmedir. Genel olarak kentsel yeşillendirme, kentsel çevreyi iyileştiren, yeşil çözümlere odaklanan şehirlerde daralma ile başa çıkma stratejisi olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, parkların, su yollarının, çalışan çiftliklerin yaratılması düşünülürken aynı zamanda daralmanın boşluk ve yapılı çevrenin yoksullaşması gibi olumsuz sonuçlarına çözüm sunulabilmektedir. Sonuç olarak, şehirlerde görülen boş ve yoksul alanların yeşillendirilmesi rekreasyon fırsatları sağlamak ve gayrimenkul değerini artırmakta, ayrıca sakinleri aktif bir şekilde planlama sürecine dahil ederek mahallelerdeki sosyal ağları kuvvetlendirmektedir. Ancak daralan şehirlerin vergi gelirlerinin, vatandaşların dışarıya göç etmesi nedeniyle azalmış olması finansman açısından bazı zorluklara neden olabilmektedir. Kentsel yeşillendirme projeleri etrafında kamu-özel ortaklıkları kurarak, bu sorun potansiyel olarak çözülebilecektir.

Halkın katılımı ise geniş anlamda, mahalle sakinlerinin mahallelerini etkileyen planlama ve karar alma süreçlerine aktif katılımı olarak tanımlanabilmektedir. Karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması, paydaşlara planlama sürecinin en başından itibaren dahil olma fırsatı sunması nedeniyle mekânsal kararların meşruiyetini de artırmaktadır. Halkın katılımını gerçek bir başarı haline getirebilmek için planlama sürecinde daha eşit bir güç dağılımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

- Anonymous, (2019). America's Fastest Shrinking Cities. USA Today, <https://www.usatoday.com/picture-gallery/money/2019/05/02/americas-fastest-shrinking-cities/39436665/>, Erişim Tarihi: 10.05.2021
- Anonymous, (2020). US population by year. <https://www.multpl.com/united-states-population/table/by-year>, Erişim Tarihi: 08.07.2021.
- Audirac, I. (2009). Urban Shrinkage and Fastmetropolitan Growth (Two Faces of Contemporary Urbanism). *Researchgate*, 69-80. <https://www.researchgate.net/publication/228815324>. Erişim Tarihi:24.11.2020.
- Audirac, I. (2005). Information Technology and Urban Form: challenges to smart growth. *International Regional Science Review*, 28(2):119-145.
- Beauregard, R. (2003). *Voices of Decline: The Postwar Fate of US Cities*. Routledge, 320, London.
- Birg, H. (2004). *Die weltbevölkerungsentwicklung: Dynamik und G-gefahren*. Munich: Beck.. 2005. Die demographische Zeitenwende: Der Bevölkerungsrückgang in Deutschland und Europa. 4th ed. Munich: C. H. Beck.
- Burkholder, S. (2012). The New Ecology of Vacancy: Rethinking Land Use in Shrinking Cities. *Sustainability*, 4(6), 1154-1172.
- Cunningham - Sabot, E. & Fol, S. (2009). *Shrinking Cities in France and Great Britain: A Silent Process?* Institute of Urban and Regional Development, IURD Monograph Series, 1-169, Berkeley, USA.
- Großmann, K., Bontie, M., Haase, A. & Mykhnenko, V. (2013). Shrinking Cities: Notes for The Further Research Agenda. *Cities*, 3,: 221-225.
- Hartt, M. (2016). Act Small and Think Big: Exploring the Plurality and Complexity of Shrinking Cities. (A thesis presented to the University of Waterloo in fulfillment of the thesis requirement for the degree of Doctor in Philosophy in Planning. Ontario, Canada).
- Häußermann H. & Siebel W.. (1988). *Dieschrumpfende Stadt und dieStadtsoziologie (The shrinking city and urban sociology)*. In J. Friedrichs (ed.), *Soziologische Stadtforschung*, Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, 29, 78–94.
- Hayır, M. (2015). Yaşayan Bir Organizma Olarak Şehir- Büzüşen Şehir Kavramı ve Leipzig Örneği. http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/sem7_38.pdf, Erişim Tarihi: 21.03.2021
- Hollander, J. B. & Nemet, J. (2011). The Bounds Of Smart Decline: A Foundational Theory for Planning Shrinking Cities. *Housing Policy Debate*, 21(3), 349-367.

- Martinez - Fernandez, C., Audirac, I., Fol, S. & Cunningham - Sabot, E. (2012). Shrinking Cities: Urban Challenges of Globalization. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36(2), 213-225.
- Nefs, M., Alves, S., Zasada, I. & Haase, D. (2013). Shrinking Cities As Retirement Cities? Opportunities For Shrinking Cities As Green Living Environments for Older Individuals. *Environment And Planning*, 45, 1455 – 1473.
- Pallagst, K. (2009). *Shrinking Cities in the United States of America*. Institute of Urban and Regional Development, IURD Monograph Series, 1- 169, Berkeley, USA.
- Panagopoulos, T. Guimarães, M. H. & Barreira, A. P. (2015). Influences on Citizens' Policy Preferences For Shrinking Cities: A Case Study of Four Portuguese Cities. *Regional Studies, Regional Science*, 2(1), 141-170.
- Rieniets, T. (2009). Shrinking Cities: Causes And Effects of Urban Population Losses in The Twentieth Century. *Nature and Culture*, 4(3), 231-254.
- Rybczynski, W. and Linneman, P. D. (1999). *How To Save Our Shrinking Cities*. Public Interest, Spring 1999; Research Library 30-45.
- Schett, S. (2011). An Analysis of Shrinking Cities. *Urban Ecology*, (12),1-17.
- Schilling, J. & Logan, J. (2008). Greening the Rust Belt: A Green Infrastructure Model for Right Sizing America's Shrinking Cities. *Journal of the American Planning Association*, 74 (4), 451-466.
- Südaş, İ. (2004). 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nin Nüfus ve Yerleşme Üzerindeki Etkileri: Gölcük (Kocaeli) Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 13 (2004), 73-91.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). <https://www.tuik.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 17.06.2021.
- Wiechmann, T. (2008). Errors Expected — Aligning Urban Strategy with Demographic Uncertainty in Shrinking Cities. *International Planning Studies*, 13(4), 431-446.
- Wiechmann T. & Bontje, M. (2013). Responding to Tough Times: Policy and Planning Strategies in Shrinking Cities. *European Planning Studies*, 23(1), 1-11.
- Wolff, M., Fol, S. Roth, H. & Cunningham-Sabot, E. (2013). Shrinking Cities: Measuring the Phenomenon in France. *Regional and Urban Planning*, <https://journals.openedition.org/cybergeog>, Erişim Tarihi: 08.05.2021.